

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG RÈN LUYỆN KĨ NĂNG DẠY HỌC CHO SINH VIÊN SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT

○ ThS. LÃ THỊ TUYẾN*

Chất lượng giáo dục phụ thuộc nhiều yếu tố, nhưng yếu tố người thầy là trung tâm, then chốt. Hoạt động của người thầy biểu hiện trong các hình thức khác nhau của công tác sư phạm (SP), nhưng trước hết là giờ dạy trên lớp. Để thực hiện tốt nhiệm vụ dạy học, người thầy cần nắm vững các phương pháp, các thủ thuật dạy học trên cơ sở áp dụng kiến thức cơ sở ngành, chuyên ngành vào công việc của mình. Vì vậy, việc xác định hệ thống kĩ năng dạy học (KNDH) để rèn luyện sinh viên (SV) sư phạm nghệ thuật (SPNT) - những thầy cô giáo tương lai - là vấn đề quan trọng trong quá trình đào tạo (ĐT).

1. KNDH có ý nghĩa quan trọng với SV sư phạm nghệ thuật (SPNT) - đội ngũ các thầy cô giáo dạy môn Âm nhạc, Mĩ thuật ở trường phổ thông. Ở họ cần có cả tư chất SP lẫn tư chất nghệ sĩ. Những đặc thù trong quá trình hình thành KNSP trong ĐT SPNT bộc lộ qua yếu tố đặc trưng về quá trình tiếp thu kiến thức chuyên ngành theo lối *tĩnh tiến, chậm rãi*; yếu tố kiến thức và kĩ thuật chuyên ngành *chậm hình thành, nên hạn chế quá trình rèn luyện KNSP ngành đặc thù*. Mặt khác, người thầy dạy nghệ thuật cần một khả năng truyền cảm đến học sinh, cần khơi dậy tâm hồn, tình cảm, năng khiếu tự nhiên và giúp các em nhạy cảm hơn trong việc tiếp thu kiến thức.

Ngoài các KNDH cần có như: nhóm KN chẩn đoán, nhóm KN thiết kế kế hoạch dạy học, nhóm KN tổ chức thực hiện kế hoạch dạy học, nhóm KN tổ chức các hình thức dạy học khác; trong dạy học các môn Âm nhạc, Mĩ thuật ở trường phổ thông, giáo viên cần có những KNDH mang tính đặc thù.

2. Các KNDH âm nhạc, mĩ thuật

1) Các KNDH môn Âm nhạc

- *KN ca hát*: là những yếu tố kĩ thuật tác động đến giọng hát con người làm cho giọng hát có âm thanh vang sáng, có niềm vui truyền cảm, chính xác, âm vực rộng, có khả năng biểu hiện

thành công ý tưởng của tác phẩm, có sức sống mạnh mẽ, có sức thuyết phục người thưởng thức, làm cho con người yêu cuộc sống hơn, phấn đấu học tập, lao động hiệu quả hơn.

- *KN sử dụng nhạc cụ* (đàn phím điện tử): là thao tác kĩ thuật của các đầu ngón tay, bàn tay trái và bàn tay phải; KN thế bấm, đặt hợp âm, vòng hòa thanh bên tay trái; KN phối âm các ngón bên tay phải khi chơi đàn, khi đệm hát; vị trí các ngón tay trên phím đàn cho các lối đánh kĩ thuật. Sử dụng nhạc cụ tốt sẽ giúp giải quyết thành thạo khi diễn tấu tác phẩm, tạo được màu sắc và làm tăng giá trị nghệ thuật tác phẩm, tạo thuận lợi cho giáo viên trong quá trình giảng dạy Âm nhạc cũng như trong hoạt động biểu diễn nghệ thuật.

- *KN biểu diễn một tác phẩm âm nhạc*: là KN tái hiện có sáng tạo tác phẩm âm nhạc, biểu diễn tác phẩm với âm thanh đẹp, tư thế và diễn xuất tốt về nội dung nghệ thuật của tác phẩm trên sân khấu hay trước đám đông. KN biểu diễn gồm: KN trình bày tác phẩm, KN tự tin trước đám đông, KN tái tạo và sáng tạo tác phẩm, KN hát bè chuẩn xác trong hợp xướng. SV có KN biểu diễn tốt sẽ làm tăng giá trị nội dung nghệ thuật của tác phẩm, giúp người nghe cảm nhận về tác phẩm một cách sâu sắc hơn.

- *KN tư duy âm nhạc*: là KN tư duy hình tượng thông qua nghe, nhìn và biểu hiện âm thanh; KN nghe cao độ, nhịp điệu, tiết tấu của âm thanh từ đó cảm nhận và sáng tạo về nó. Qua đó giúp SV cảm nhận, sáng tạo ra tác phẩm âm nhạc, phối đa thanh phong phú cho bè của bài hát hợp ca, hợp xướng, phối khí; giúp cho người đệm đàn đặt vòng hoà thanh phù hợp với giọng hát. KN tư duy âm nhạc có được qua việc rèn luyện phương pháp, thủ pháp trong môn Sáng tác, rèn luyện đặt vòng hoà thanh chọn nhịp điệu

* Trường Đại học văn hoá, thể thao, du lịch Thanh Hóa

tiết tấu cho từng bài hát của người nhạc công trong môn Hoà thanh, tổ chức dàn dựng và chỉ huy hợp xướng dàn nhạc trong môn Hợp xướng và Chỉ huy.

- *KN phát hiện, bồi dưỡng năng khiếu âm nhạc*: là KN nghe âm thanh, độ trầm bổng và tiết tấu chuẩn xác. Người có KN phát hiện năng khiếu là người có năng khiếu và trình độ âm nhạc cao. Năng khiếu âm nhạc là một loại năng khiếu chuyên biệt, mầm mống đầu tiên của tài năng âm nhạc, biểu lộ ở nhiều góc độ khác nhau. Nếu phát hiện sớm và có phương pháp giáo dục đúng đắn, kịp thời trong môi trường thuận lợi thì sẽ giúp trẻ bộc lộ, phát triển thành năng lực. Những người có năng lực âm nhạc là những người có khả năng nghe và tái hiện chính xác các âm thanh đã nghe bằng giọng hát của mình.

2) Các KN dạy học môn Mĩ thuật

- *KN quan sát*: là KN ghi nhận các hình ảnh từ tổng thể đến chi tiết, qua đó nhận định, phân tích, sắp xếp và ghi nhớ để tái hiện lại sự vật trên mặt tranh. KN quan sát là kết quả của sự kết hợp cân đối hai quá trình: nhìn bao quát và nhìn tập trung. Nhìn bao quát là khả năng nhìn nhận một lúc nhiều hình ảnh trong những quan hệ và điều kiện không gian (vị trí, hình dáng, tỉ lệ, sáng tối, màu sắc) tạo điều kiện cho việc nhận xét, bố cục, dựng hình... Tuy nhiên, nếu chỉ dừng lại ở đây thì không đi được vào chiều sâu của sự vật và không tránh khỏi tình trạng sơ lược, dễ dãi trong sáng tác, vì thế cần có sự kết hợp với nhìn tập trung. Nhìn tập trung là khả năng phát hiện các chi tiết chính yếu trong số các chi tiết hợp thành một chỉnh thể và duy trì được lâu sự chú ý để tiếp tục phát hiện thêm những điều mới, từ đó có điều kiện tìm hiểu, phân tích các chi tiết khi cần miêu tả để làm nổi bật trọng tâm, trọng điểm, phân biệt các yếu tố chính, phụ. Nhìn bao quát và nhìn tập trung không phải là hai lối nhìn riêng biệt mà chỉ là những bước tiếp nối và luân chuyển của sự nhìn, giúp đánh giá KN quan sát qua đó người vẽ truyền đạt những hiểu biết về thực tế.

- *KN kí họa*: là KN ghi chép thực tế từ nhanh vừa đến thật nhanh để ghi lại những nét cơ bản nhất của con người, cảnh vật và sự chuyển động của nó về hình dáng, màu sắc, đậm nhạt diễn ra trong thời gian ngắn và có thể thực hiện mọi lúc, mọi nơi nhằm lấy tư liệu và tìm cảm hứng cho sáng tác. Trong quá trình ĐT, SV cần quan tâm đến việc rèn luyện các khả năng sử dụng nét,

nắm bắt nhanh, đúng, giúp ích cho việc nâng cao năng lực sáng tạo. Kí họa là nguồn dinh dưỡng vô cùng cần thiết cho ngọn bút của họa sĩ, người làm công tác kĩ thuật, những viên phấn minh họa trên bảng của nhà giáo kĩ thuật, nếu kĩ họa nhiều, thuận tay thì minh họa bảng sẽ tốt, nhanh và thuận lợi.

- *KN phân tích màu*: là khả năng cảm nhận, đánh giá và phân biệt các đặc trưng của màu sắc như: sắc tố, sắc loại, sắc độ, màu nóng, màu lạnh... Giúp SV thuần thục trong việc sử dụng màu sắc để đem lại hiệu quả thẩm mĩ cao nhất, đồng thời giúp họ có cơ sở để đánh giá nhận xét và thưởng thức các tác phẩm kĩ thuật.

- *KN pha chế màu*: là KN pha chế được nhiều màu sắc từ các màu cơ bản theo nhiều cách. Màu sắc là một yếu tố quan trọng của ngôn ngữ tạo hình. Pha chế màu tốt là cơ sở để có những hòa sắc đẹp để tạo ra bức tranh đẹp, đem lại hiệu quả thẩm mĩ cho người xem. Theo quan điểm chung, lĩnh vực màu sắc không có màu xấu hoặc màu đẹp mà chỉ có hòa sắc xấu và hòa sắc đẹp, do đó KN pha chế màu tốt sẽ giúp người học có nhiều lựa chọn về hòa sắc.

- *KN phát hiện, bồi dưỡng năng khiếu kĩ thuật ở học sinh*: KN phát hiện, bồi dưỡng năng khiếu kĩ thuật là KN đánh giá, cảm nhận được «tiếng nói» của «hình» và «sắc» qua mỗi bức vẽ, cho dù đó chỉ là những nét vẽ đơn sơ, mộc mạc. Muốn hình thành KN này thì trước hết, SV phải là người có năng khiếu, có sự cảm nhận tinh tế, có quan điểm thẩm mĩ đúng đắn, khả năng chuyên môn đạt đến độ chín. Năng khiếu là yếu tố mang tính tiên quyết của một tài năng nghệ thuật. Trong quá trình giảng dạy, nếu chúng ta biết phát hiện sớm và có phương pháp giáo dục đúng đắn, kịp thời trong một môi trường giáo dục thuận lợi sẽ giúp trẻ bộc lộ và phát triển tối đa tài năng của mình.

Như vậy, KNDH là một yếu tố hết sức quan trọng đối với giáo viên dạy học âm nhạc, kĩ thuật ở trường phổ thông. Nhưng thực tế cho thấy, trong quá trình ĐT, dù đã cố gắng thay đổi hình thức, nội dung, phương pháp, trang bị phương tiện dạy học... nhưng việc rèn luyện KNDH cho SV SPNT vẫn còn nhiều hạn chế (SV thờ ơ coi nhẹ rèn luyện KNDH, chỉ tập trung vào điểm số các môn học; nhiều SV có năng khiếu thì giỏi về chuyên môn nhưng hạn chế về nghiệp vụ; SV còn nhiều lúng túng, chưa biết vận dụng

tốt kiến thức mà mình đã học vào thực tiễn thực tập SP, còn dựa vào giáo viên hướng dẫn và giáo viên chỉ đạo;...).

3. Nhằm góp phần vào việc khắc phục những hạn chế nêu trên, chúng tôi xin nêu một vài biện pháp để làm tốt công tác rèn luyện NVSP nói chung và rèn luyện KNDH nói riêng cho SV SPNT:

- Chất lượng học tập các môn chuyên ngành âm nhạc, kĩ thuật phụ thuộc rất nhiều đến năng khiếu và kết quả thực hành nghệ thuật của SV. Vì vậy, cần xây dựng quy trình rèn luyện KN một cách có hệ thống, có kế hoạch. Kết quả từng giai đoạn ĐT cần được định tính, định lượng để có biện pháp bổ sung kịp thời.

- Quá trình huấn luyện tay nghề cho SV phải chú ý cả 3 khâu: nội dung rèn luyện, tổ chức rèn luyện và kiểm tra đánh giá.

- Cần phối hợp chặt chẽ giữa bộ môn Tâm lí, Giáo dục với bộ môn Phương pháp giảng dạy nhằm tạo sức mạnh tổng hợp trong việc rèn luyện tay nghề cho SV tránh sự chông chéo, mâu thuẫn nhau, hạn chế hiệu quả quá trình rèn luyện. Giảng viên thực hành SP được đặt ở vị trí trung tâm của mục tiêu hình thành KNSP; họ phải là một nhà nghệ thuật học, nhà SP tích cực; có tinh thần trách nhiệm và tâm huyết với nghề nghiệp, có trình độ chuyên môn, nghiệp vụ mẫu mực để huấn luyện tay nghề cho SV.

- Nhà trường cần trang bị cho chuyên ngành SP Âm nhạc, SP Kĩ thuật Phòng NVSP, trong đó có gian nghiệp vụ dạy học, được trình bày có hệ thống, đầy đủ nội dung, chương trình, kế hoạch dạy học, sách giáo khoa, sách giáo viên, sách tham khảo, giáo án mẫu, các phương tiện dạy học hiện đại, bộ đồ dùng dạy học mẫu, hệ thống băng hình giờ dạy mẫu suốt cả chương trình để SV tìm hiểu, rút kinh nghiệm, học tập, gắn được với thực tiễn ở phổ thông.

- Nhà trường cần xây dựng mối quan hệ chặt chẽ, khăng khít với các trường phổ thông, tăng cường và cải tiến công tác thực hành NVSP thường xuyên, thực tập SP, lựa chọn người học ngoài tiêu chí năng khiếu nghệ thuật cần có cả tư chất SP vào học. Lựa chọn các trường phổ thông có nề nếp dạy học tốt; giáo viên hướng dẫn dạy giỏi, giàu kinh nghiệm, nhiệt tình, yêu nghề. Khi SV về trường phổ thông thực tập nên có giảng viên cơ sở ĐT dự giờ (dự giờ giáo viên hướng dẫn và SV), sau đó cùng trao đổi, thảo luận, rút kinh nghiệm giờ dạy. Lựa chọn, xây dựng hệ

thống trường thực hành thường xuyên với các trường cơ sở để triển khai công tác thực hành thường xuyên.

- Thường xuyên tổ chức hội nghị chuyên đề về đổi mới phương pháp dạy học, về các vấn đề liên quan đến dạy học và giáo dục có mời giáo viên phổ thông cùng tham gia để có dịp lắng nghe tiếng nói của giáo viên trường phổ thông, còn giáo viên phổ thông thì được cập nhật thông tin khoa học mới.

- Cần tiếp tục nghiên cứu các biện pháp có hiệu quả cao để bổ sung vào trong quá trình ĐT KN nghiệp vụ cho SV...

Rèn luyện NVSP là một quá trình trải suốt khoá ĐT, là một chỉnh thể thống nhất, liên tục, nằm trong hệ thống chương trình ĐT từ việc trang bị tri thức, rèn luyện NVSP thường xuyên đến thực hành, thực tập SP. Trong quá trình rèn luyện NVSP, việc rèn luyện KNDH cho SV là một bộ phận quan trọng bậc nhất và chiếm tỉ trọng khá lớn, có vai trò đặc biệt quan trọng trong ĐT SPNT.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Như An. *Hệ thống kĩ năng giảng dạy trên lớp và quy trình rèn luyện kĩ năng đó cho sinh viên khoa Tâm lí - Giáo dục*. Luận án Tiến sĩ Giáo dục học, Trường Đại học sư phạm Hà Nội, 1989.
2. Phan Trần Bằng. *Phương pháp giảng dạy âm nhạc*. NXB Giáo dục, H 2001.
3. Hoàng Long - Hoàng Lân. *Phương pháp dạy học âm nhạc*. NXB Đại học sư phạm Hà Nội, 2010.
4. Trần Thị Tuyết Oanh (chủ biên). *Giáo dục học (tập 1)*. NXB Đại học sư phạm Hà Nội, 2010.
5. Phạm Trung Thanh (chủ biên) *Rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên*. NXB Đại học sư phạm Hà Nội, 2009.
6. Nguyễn Quốc Toàn - Hoàng Kim Tiến. *Phương pháp dạy học kĩ thuật*. NXB Đại học sư phạm Hà Nội, 2010.

SUMMARY

In order to do teaching job well, a teacher needs a system of teaching skills. Teaching skills have particularly important with art education student teacher - the teachers of Music and Art in highschool - in particular. The skills taught in music: Singing, Using music instruments, Performing an work of music, Thinking of music, Discovering and cultivating musical talents. The skills taught in art: Observating, Sketching, Analysing colours, Making-up colours, Discovering and cultivating artical talents. It is important to specify a system of teaching skills and propose solution of student's practice in training process.